

Mlade žene i majčinstvo: izbor ili prinuda

Grgec, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:525040>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-18**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju
Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Mlade žene i majčinstvo: izbor ili prinuda

Završni rad

Student/ica:

Ivana Grgec

Mentor/ica:

mr. sc. Nensi Segarić

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ivana Grgec**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Mlade žene i majčinstvo: izbor ili prinuda** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 30. lipnja 2022.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Ciljevi i svrha	3
3. Teorijska koncepcija rada	4
4. Istraživačka pitanja	6
5. Metodologija	7
6. Rezultati i rasprava	8
6.1. <i>Socijalizacija i roditeljski odnosi</i>	8
6.2. <i>Percepcija majčinstva i utjecaj majčinstva na život</i>	10
6.3. <i>Oblikovanje stava</i>	15
6.4. <i>Reakcija okoline na neimanje djece</i>	17
6.5. <i>Životne aspiracije</i>	20
7. Zaključak	21
8. Prilozi	23
8.1. <i>Izjava o suglasnosti</i>	23
8.2. <i>Obavijest o istraživanju</i>	24
8.3. <i>Popis sugovornica</i>	25
8.4. <i>Protokol</i>	26
9. Literatura	28

Mlade žene i majčinstvo: izbor ili prinuda

Sažetak

Uzimajući u obzir kako se u kontekstu hrvatskog društva uloga žene kao majke i dalje glorificira (Galić, 2004), ovaj rad fokusirao se na zadobivanje uvida kako je to biti žena koja ne želi postati majka. Istraživanjem su se nastojali pronaći razlozi koji su doveli do oblikovanja takvog stava te kako okolina reagira na odstupanje od tog moralnog imperativa. Analiza podataka prikupljenih polustrukturiranim intervjuom sa šest sugovornica ukazala je da su sugovornice socijalizirane u obitelji gdje se roditeljstvo izjednačava s majčinstvom koje utječe na poslovni i društveni život majka sugovornica. Do odluke o neimanju djece doveo je nesklad životnih aspiracija sugovornica i njihove percepcije majčinstva. Okolina takvu odluku tretira kao fazu koja upućuje na njihovu nezrelost te se smatra da će s vremenom sugovornice promijeniti svoju odluku zato što će shvatiti da je majčinstvo potrebno da njihov život bude ispunjen. Ovakva reakcija okoline neke sugovornice dodatno motivira u ostalim životnim aspektima, dok kod nekih izaziva propitkivanje sebe i svog stajališta o neimanju djece.

Cljučne riječi: majčinstvo; neimanje djece; socijalizacija; reakcija okoline na neimanje djece

Young women and motherhood: choice or obligation

Abstract

The role of women as mothers continues to be glorified in the context of Croatian society (Galić, 2004), and because of it, this research aims to gain insight into what it is like to be a woman who does not want to become a mother. Moreover, the research sought to find out the reasons that led to that decision and how family and friends reacts to deviations from this moral imperative. The analysis of data collected with semi-structured interviews with six women showed how they were socialized in a family where parenting was equated with motherhood. Unequal distribution of household responsibilities and the upbringing of children affected the work progress and social life of the interlocutor's mothers. Women have decided to be childless because they think that motherhood hinders everything they strive for in life. Family and friends treat such decision as a phase that indicates the immaturity of them. Furthermore, it is believed that over time the interlocutors will change their decision because they will realize how motherhood is necessary for their lives to be fulfilled. Such reactions motivate some of them in other aspects of life, while for some it causes insecurity in themselves and their attitude about not having children.

Keywords: motherhood; childless; socialization; reactions on being childless

1. Uvod

Ženska uloga u društvu uvelike proizlazi iz biologije njezina bića, odnosno njezine prirodne reproduktivne moći. Tijekom civilizacijskog razvoja čista anatomija ženskog tijela dovela ju je u krajnje problematičan položaj, odnosno „osudila“ ju je na puku reprodukciju života čime se ona smatra „bližom prirodi“. Usklađivanje žene s prirodom, odnosno viđenje društvene uloge žene kao nešto „prirodno“, proizlazi iz njene fiziologije koja joj omogućuje da stvara prirodno iz svog vlastitog bića, dok muškarac stvara „umjetno“ pomoću kulturnih sredstava. Usprkos fiziologiji, žena zapravo nije ništa bliža prirodi nego muškarac zato što je cijeli taj koncept kulturni konstrukt, a ne prirodna činjenica. Kulturna obilježja, primarno ona fizička, društvena i psihička, pridonose viziji žene kao one bliže prirodi, a institucionalizacijom takve vizije dolazi do reprodukcije podređenosti žena (Ortner, 1972).

Subordiniranjem žena kroz patrijarhalni sustav one se u društvu svode na reproduktivnu funkciju. U patrijarhalnom društvu biti žena podrazumijeva majčinstvo te ispunjavanje uloge majke, koja se smatra ženinom najbitnijom ulogom. Smještene u privatnoj sferi duž povijesti, žene su se smatrale iracionalnima i neadekvatnima za donošenje odluka pa je ostalo na muškarcima da razvijaju i grade povijest i kulturu, a na njima da rađaju i odgajaju djecu (Galić, 2006). Iako je došlo do napretka u javnoj sferi te je uspostavljeno rodno egalitarno opće pravo glasa, prema istraživanju iz 2004. u Hrvatskoj je uloga majke i dalje ženina najpoželjnija karakteristika (Galić, 2004).

U kontekstu hrvatskog društva, Branka Galić i Krunoslav Nikodem svojim su istraživanjem dokazali da su društveni fenomeni seksizma i religioznosti međusobno povezani. Ukazali su i na sklonost prema patrijarhalnim obrascima i seksističkom prihvaćanju rodnog identiteta na temelju čega se može tvrditi da je hrvatsko društvo i dalje većim dijelom patrijarhalno. Tradicionalan religijski svjetonazor, tvrde autor i autorica, dovodi do institucionalizirane religijske socijalizacije kojom se reproduciraju seksistički stavovi i stereotipi o rodnim grupama (Galić i Nikodem, 2006). Usto, pokazalo se da zbog posjedovanja patrijarhalnog obrasca, žene u Hrvatskoj zadobivaju podređeni status, a njihova se majčinska i obiteljska uloga glorificira (Galić, 2004).

Ženski časopisi, od početka svoje proizvodnje pa sve do danas, reprezentacija su brojnih povijesnih arhiva vezanih uz društvenu sliku žene i idealizaciju bivanja ženom. Na temelju posvećenja detaljne pozornosti majčinstvu može se raspoznati ideološko savezništvo između

časopisa i vladajuće ideologije koja glorificira majčinstvo kao nešto najbolje što žena može očekivati u svome životu te koja upućuje da svoje ispunjenje i cjelovitost žena može pronaći unutar obitelji (Vidmar Horvat, 2017). Novinarski diskurs tema o ženama kao majkama na prostoru Lijepe naše nije ništa novo, no naslovi poput *5 razloga zbog kojih žene ne žele imati djecu*, *"Da, žena sam. Ne, ne želim biti majka!" O odluci o nemajčinstvu progovorile i hrvatske glumice*, *Tabu tema: Jeste li ikad požalile što ste rodile?* ili *Žene koje ne žele imati djecu* zasigurno su teme koje se u Hrvatskoj izbjegavaju u širokom luku, a katkad se i znaju svrstati pod tabu kategoriju. Dvadeset petog svibnja 2022. godine Story Broj 21 nosio je masovan naslov *Ekskluzivno Franka Batelić - Glazbenica pokazala trudnički trbuščić i potvrdila da na jesen stiže prinova u obitelj Ćorluka STIŽE BEBA!*. Trudnoća pjevačice opisana je od dvanaeste do šesnaeste stranice časopisa. Ako se pak časopis okrene, na posljednjoj devedesetoj stranici može se pronaći kolumna Nives Celzijus naslova *Žene koje ne rode automatski su tretirane kao izrod*. O ženama koje ne žele djecu u domaćem javnom diskursu ne čuje se često, no iz priloženog je vidljivo da se, iako u malim razmjerima, počelo izlaziti u medijsku sferu i s tom nesvakidašnjom temom.

Ovim kvalitativnim istraživanjem nastojat će se saznati kako je to biti žena koja ne želi postati majka u Hrvatskoj, zemlji s patrijarhalnim obrascima i seksističkim prihvaćanjem rodnog identiteta. Fokus istraživanja je na pronalaženju potencijalnih razloga koji stoje iza takve odluke te kako okolina reagira na odstupanje od obrasca ponašanja koji je karakterističan za ženski spol, a oblikovan je općeprihvaćenim društvenim stavovima.

2. Ciljevi i svrha

Upravo iz razloga što se o ovoj temi ne govori dovoljno, svrha rad je saznati zašto se neke žene i djevojke ne pronalaze u ulozi majke te koji su ih razlozi doveli do takve odluke. Da bi se stav sugovornica bolje razumio, rad će se dotaknuti njihove percepcije majčinstva, socijalizacije te roditeljskih odnosa. Zatim, s obzirom na postojeću suvremenu ideologiju majčinstva, rad će nastojati dokučiti kako okolina, odnosno obitelj i prijatelji, reagiraju na stav o neimanju djece te kako njihove reakcije utječu na same sugovornice.

Stoga, cilj istraživanja je dobivanje uvida u razloge zašto neke žene ne žele postati majke te kako okolina doživljava takvu odluku.

3. Teorijska koncepcija rada

Ženska povijest svijeta neodvojiva je od povijesti podčinjenosti žena. Smatra se da je prvi bog koji se štovao bio žena upravo radi ženine sposobnosti rađanja te mišljenja da je nastanak novog života iz ženina tijela povezan s rađanjem usjeva iz Zemljina tla. Pojavom boga muškarca, štovanje Velike Božice pada te samim time pada i žena. S vremenom žena postaje žrtvom patrijarhalnih zakona unutar čijih se okvira ona portretira podređeno spram muškarcu u svim životnim aspektima. S pojavom industrijalizacije dolazi do preokreta. Naime, strogom spolnom podjelom rada muškarac biva okarakteriziran kao hranitelj obitelji, a žena postaje odgovorna za obiteljske poslove i skrb djece. Iako je prošlo mnogo vremena od ženine emancipacije i njenog izlaska iz privatne sfere, spolna segregacija i danas je prisutna u društvu. Žene su dovedene pred odabir između prezaposlene radnice, žene i majke ili nezaposlene kućanice. Ravnopravnost između spolova još nije izborena, ženska prava nisu jednaka muškim pravima, a neravnomjerna spolna podjela rada, novca i moći i dalje postoji (Miles, 2009). U patrijarhalnom društvu brigu o odgoju i životu djeteta vode gotovo isključivo žene, a obavljanje kućanskih obaveza tretira se kao simbol ženstvenosti (Pateman, 2000).

Kvantitativno istraživanje provedeno krajem 2016. i početkom 2017. u Hrvatskoj pokazalo je da u sferi rodne ekonomske neravnopravnosti, muškarci i dalje većim dijelom zarađuju više od žena. Također, ispostavilo se da kućanske poslove, poput glačanja, kuhanja, pospremanja i sl., obavlja žena, dok se muškarci povremeno posvećuju manjim kućanskim popravcima i održavanju automobila. Muškarci su donekle angažirani oko brige o djetetu. Oni odvajaju oko 10 sati tjedno na aktivnosti vezane uz brigu za djecu, što je 14 sati manje nego što to radi zaposlena žena. Usto, žena ulaže više kognitivnog i emocionalnog napora prilikom odgoja i obavljanja rutinskih kućanskih poslova. Neravnomjerna rodna podjela obiteljskih i kućanskih obaveza negativno se odražava na ženinu poslovnu karijeru. Pridavanje prednosti obitelji spram poslu, rezultira usporenjem napretka u karijeri, odustajanjem od stručnog usavršavanja ili pak poslovnog putovanja. Također, sukob obaveza obiteljske i poslovne sfere izaziva kod žena neispavanost i stres čime pati njihovo mentalno i fizičko zdravlje, kao i njihov društveni život (Klasnić, 2017).

U Hrvatskoj dolazi do pada broja rođene djece, dok broj kućanstava bez djece raste. Za objašnjenje nastalih demografskih promjena fertilitetnog ponašanja trebaju se razmotriti različite sociološke, psihološke, socio-psihološke, biološke, ekonomske i socijalne varijable. Naime, trebaju se uzeti u obzir društvene vrijednosti, životne vrijednosti, želja za roditeljstvom, mogućnosti pojedinaca, kao i njihove odluke vezane uz trudnoću. Mira Čudina-Obradović i

Josip Obradović (2006) fertilitetne motivacije objasnili su kao želju za rađanjem djeteta. U knjizi se ističe da se prilikom promišljanja o fertilitetnoj motivaciji treba osvrnuti i na samovrednovanje, doživljaj roditeljstva i brige o djetetu, aspekt odgovornosti o drugom biću te osjećaj dužnosti ispunjena društvene ili religijske zadaće. Autorica i autor navode da je imanje djece popraćeno osjećajem osobne žrtve što dovodi do smanjenja fertilitetne motivacije, koja se smatra čestom pojavom u slučaju zaposlenih žena kod kojih dolazi do nesklada majčinske i radne uloge. Kao jedan od utjecajnih čimbenika spomenutog nesklada autor i autorica navode neravnomjernu raspodjelu ukupnog radnog opterećenja žene i muškarca u braku. Naime, u braku dolazi do tradicionalne podjele na hranitelja obitelji i majku/domaćicu koja je zadužena za brigu i odgoj djece. Također, oni navode da socijalizacija, s članovima obitelji kao primarnim agensima, ponajviše determinira oblike fertilitetnog ponašanja kasnije u odrasloj dobi. Roditeljstvo i rađanje djece svrstava se pod društvene norme koje se većinski prihvaćaju, a odstupanje od njih rezultira stigmatizacijom. Stoga se apstinencija od djece sagledava kao socijalno neodgovoran, devijantan i sebičan čin (Čudina-Obradović i Obradović, 2006).

Kada se govori o majčinstvu, izjave žena da su umorne, da ih djeca katkad živciraju ili da ih majčinstvo ne ispunjava tretiraju se kao nešto nepojmljivo. Majčinstvu se u društvu pridaje veliki stupanj važnosti, a ono je uvijek određeno povijesnim, kulturnim, ekonomskim i političkim čimbenicima. U suvremenom političko-ekonomskom kontekstu od žena se očekuje balansiranje između poslovne i kućne sfere. No, briga o djeci utječe na radnu fleksibilnost, a bolovanja i rodiljni dopusti dovode ženu do radne diskriminacije ili čak otpuštanja s radnog mjesta. Želja za imanjem ili ne imanjem djece isprepletana je s raznim društvenim faktorima i državnim natalitetnim politikama koje doprinose konstrukciji suvremene ideologije majčinstva. Ako se za društvene uloge smatra da su utemeljene ne transpovijesnim činjenicama, onda se odstupanje od njih smatra anomalijom nefunkcionalne individue. Biološki determinizam majčinstvo stavlja u srž ženine egzistencije. Stoga, ukoliko žena ne želi ispuniti svoju prirodnu životnu ulogu, utoliko ona ne opravdava bit svog postojanja. Ako žena izrazi da ne želi postati majka, okolina reagira etiketiranje nje kao sebične i socijalno neodgovorne. Naime, ona će svoju odluku zasigurno zažaliti kada joj „biološki sat otkuca“, a ona nije ispunila svoju najveću životnu svrhu (Pešut, 2017).

4. Istraživačka pitanja

U ovome radu nastojat će se odgovoriti na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kako su odnosi u obitelji i primarna socijalizacija utjecali na formiranje stava o neimanju djece?
2. Koja su još iskustva utjecala na odluku o neimanju djece?
3. Kako okolina reagira na stav o neimanju djece te kako njihove reakcije utječu na sugovornice?

5. Metodologija

Kvalitativna analiza temelji se na iskazima sugovornica dobivenih metodom polustrukturiranog intervjua. S ovim tipom intervjua nastojali su se steći odgovori na unaprijed postavljena pitanja, no također se ostavilo prostora za spontano istraživanje teme kao i za zadobivanje razloga koji stoje iza danih odgovora. Kvalitativno istraživanje omogućit će dublje razumijevanje teme, a polustrukturirni intervjui detaljnije prikupljanje informacija (Milas, 2009). Usto, ovaj tip intervjua omogućio je sugovornicama vrijeme da se otvore o osjetljivim pitanjima koja su bitna radi razumijevanja njihova stajališta kao i potencijalnih događaja koji su doveli do formiranja stava o neimanju djece.

Razgovori u formi polustrukturiranih intervjua provedeni su s ukupno šest sugovornica te su njime obrađene različite teme.

Prvi blok pitanja bio je usmjeren na socijalizaciju sugovornica, kao i na obiteljsku dinamiku i roditeljske odnose.

Sljedećom temom fokus je bio na percepciji majčinstva, strahovima vezanim uz imanje djece te pretpostavkama sugovornica o životnim promjenama koje dolaze s majčinstvom.

Nakon toga pitanja su bila vezana uz reakcije okoline na odluku o neimanju djece te na koji način te reakcije utječu na sugovornice.

Konačno, s posljednjom temom cilj je bio saznati čemu sugovornice teže u životu, odnosno koje su njihove životne aspiracije.

Svi intervjui snimljeni su, uz suglasnost sugovornica, mobilnim uređajem kako bi se kasnije mogli transkribirati. S dvije starije sugovornice intervjui se obavio putem Skypea, a sa svima ostalima uživo. Prije intervjua sugovornicama je objašnjena svrha istraživanja te je od njih zatražen informirani pristanak. U završnom izvješću sugovornice će biti predstavljene pod pseudonimom, a sve karakteristike koje bi mogle ukazivati na njihov identitet bit će uklonjene da bi se zadovoljili svi etički standardi.

Sugovornice Erin i Lora dolaze iz Istre, Maja je iz Dalmacije, a Hana, Ines i Lena dolaze iz središnje Hrvatske. Maja i Lora imaju dvadeset i jednu godinu, Ines i Hana dvadeset i dvije, Erin trideset i dvije, a Lena dvadeset i sedam. Erin, jedina sugovornica u braku, i Lena imaju završeni diplomski studij te rade u struci, a sve ostale sugovornice još su studentice. Bitno za spomenuti za kasniju analizu je da su roditelji Lore i Hane rastavljeni.

6. Rezultati i rasprava

6.1. Socijalizacija i roditeljski odnosi

Da bi se bolje shvatile odluke sugovornica o neimanju djece, rad će se na početku analize osvrnuti na obiteljsku dinamiku prilikom odrastanja. Vidljivo je da su u obiteljima sugovornica majke obavljale svakodnevne kućanske poslove. Neke sugovornice ističu da se od majka očekivalo da će se pobrinuti za kućanske poslove, odnosno takvo što se prilikom odrastanja tretiralo kao samorazumljivo. Također, majke su većim dijelom bile zadužene za odgoj djece i obavljanje obaveza koje odgoj djeteta zahtjeva. Otac je okarakteriziran kao hranitelj obitelji čija je najveća uloga da zarađuje za obitelj. Roditelji sugovornice Lore rastali su se kada je ona imala devet godina, a roditelji sugovornice Hane rastali su se kada su njoj bile četiri godine. Obje sugovornice nastavile su živjeti s majkama, dok su očevi postali „odsutni očevi“. „Taj se pojam odnosi na očeve koji, zbog razdvojenog života ili razvoda, neredovito kontaktiraju s djecom, ili ta veza prestaje“ (Giddens, 2002: 186). Djedovi i bake pomagali su rastavljenim majkama, kao i nekim majkama koje su bile u braku.

Mama je bila ta koja se brinula o tome da imamo što jesti, kuhala je, spremala nas za školu i pazila jesmo li napisali zadaću, ... od moje mame s tatine strane se očekuje ručak, čista odjeća, ispeglana odjeća, da ne bude prašine... (Ines)

Mama je uvijek vodila računa o nama... sve je uzela na sebe, odgoj i kućanske poslove... raspodjela oko brige za djecu je bila onak 90% mama, 10% tata... (Lena)

Mama je bila i mama i tata. Brinula se za sve jer na tatu nismo znali kad možemo računat pa sam stvorila nepovjerenje prema njemu, ... baka i djed su bili od velike pomoći mami... (Hana)

Moj tata je radio u inozemstvu tako da nisam ja njega nešto puno viđala... mama je sve radila po kući... većinu vremena je kuha moj dida ili moja teta, oni su živjeli iznad nas, a vikendom je mama kuhala... mama je preuzela sav odgoj sestre i mene. (Lora)

Moj ćaća kad je imao slobodnog vremena nije se on uhvatio pegle. Ne, on je sjeo na kauč uzeo je daljinski i gledao televiziju... on je cili život radio dva posla i nekad ga ne

bi vidala i po 3 dana jer je toliko radia. Kad bi bila doma nije ga puno stvari zanimalo osim da spava i da gleda televiziju... mama je prvih 13 godina brinula o nama. Mama je kuhala, mama je prala, mama je čistila, mama je peglala, mama je oblačila, a ćaća je radio, on je financirao... kad si ti majka ti nemaš slobodno vrijeme... (Maja)

Stari je plovio brodom 10 godina... on je bio nešto šta se čekalo da donese poklone... on nikad nije imao nad nama autoritet jer kad tebe netko ne odgaja 10 godina ne slušaš ga. Stara nas je dobro odgojila, a i pomogli su babe i dide... (Erin)

Trima sugovornicama zajedničko je što imaju brata. Na temelju njihovih izjava vidljivo je da su one socijalizirane unutar obitelji u kojoj postoje tipično „muški“ i tipično „ženski“ poslovi. Sugovornice su bile zadužene, kao i njihove majke, da obavljaju kućanske poslove, dok su njihovu braću očevi poučavali poslovima kojima su se i oni sami bavili izvan kuće ili se od njih nije tražila nikakva pomoć.

Brat nije triba ništa od kućanskih poslova radit, jer je on jadan nesposoban ka muški... ostatak poslova smo sestra i ja pola pola radile... mama je brata pustila da ne radi ništa. (Maja)

Od brata su se očekivali više fizički poslovi koji su se odnosili na poslove van kuće... moji poslovi su bili unutar kuće... poslove za koje je trebalo detaljnije nešto raditi ili više truda uložiti uvijek bi pripali meni... (Ines)

Ja sam dosta rano počela čistit i pomagati joj doma, brat manje... on je dosta manje sudjelovao u svemu. (Lena)

Većina sugovornica brak svojih roditelja percipira kao disfunkcionalan. Neke ne vide svrhu roditeljske odluke da ostanu u braku te se ujedno može razaznati njihova želja još od djetinjstva da im se roditelji rastave. Na temelju izjave jedne sugovornice vidljivo je da je otac, koji nije sudjelovao u odgoju, sebi pripisivao zasluge dobrog odgoja, a kada bi došlo do nekih problema, za to bi krivio majku.

Da ja odlučujem ja bi njima rekla nemojte se vinčat, nemojte imati dicu molim vas jer vaša će dica naučit da ako ste u braku da se samo svađate... ne znam zašto su imali još

dvoje dice nakon toga... ja bi rekla stanite nakon prvoga jer oni nisu imali dicitu iz nekog zdravog odnosa i onda živite i zamjerate si do kraja života toliko stvari šta u životu niste napravili zbog tog vašeg braka i dice. Kakav je to primjer dicitu, da je majčinstvo kavez iz kojeg ne možeš pobić, da će nas to sve zdesit kolko god da mi to odgađali... (Maja)

Ne sviđa mi se to što su zajedno i ne mogu vjerovati da su zajedno... zamjeram im šta su ostali zajedno, ja sam se ko klinka molila da se oni rastanu jer nemaju zajednički jezik... stalno su se svađali i danas se svađaju... meni su oni jedan veliki uzor, lekcija šta ne želim... (Erin)

Tata mora odlaziti iznenadna na posao u slučaju nekog kvara i tako mi je mama pričala da je ona ostajala doma s nama kada smo mi bili mali, a on bi otišao nakon popravka na fešte na koje su oboje bili pozvali i ostavio mamu da se brine za djecu sama... (Ines)

Ja sam s 15 godina otišla živjeti kod bake jer sam imala jako disfunkcionalnu obitelj... moj je tata uvijek komentiral, znači kad bi bila neka dobra ocjena ili neš pozitivno onda okej super, a kad bi bilo neš loše onda bi uvijek moja mama bila kriva za to... mislim da bi možda mojoj mami bilo bolje bez njega, s obzirom na brigu oko djece, jer je ipak sve na njoj pa isto tak može i sama... (Lena)

6.2. Percepcija majčinstva i utjecaj majčinstva na život

Kada su sugovornice bile zamoljene da opišu majčinstvo ili što za njih znači biti mama, vidljivo je kako se majci pripisuju epiteti poput *draga, nježna, požrtvovna, brižna, puna ljubavi i razumijevanja*. Također, za njih biti majka znači da *moraš* staviti dijete ispred svojih potreba te sebe kao osobu zanemariti, odnosno zapostaviti. Neke sugovornice vide majčinstvo kao osobnu žrtvu.

Znači da si jako draga, jako pažljiva, da imaš puno strpljenja, puno požrtvovnosti čak i na svoj trošak... ako želiš biti dobra majka uvik moraš stavit dite na prvo misto i moraš mislit prvo na njega i onda na sebe i onda uvik sebe moraš zapostavljat u bilo kojem obliku... (Maja)

Kad cijelu sebe daš za nekog drugog... ako već rodiš dijete onda mislim da je to ono što mu duguješ. Jer ti rodiš dijete, a dijete ne odabire biti rođeno... svo svoje vrijeme daješ djetetu... tebe nema jer ti si mama i moraš uvijek biti dostupna ako te dijete treba... (Ines)

Imaš ono od Jelene Rozge žena, majka, kraljica... pa mama je požrtvovna, nesebična, brižna, puna ljubavi, razumijevanja, topline... (Lena)

Osoba koja je voljna pružiti djetetu najviše šta može i bezuvjetno ga voljeti... mama mora biti voljna pomoći, draga... (Lora)

Rodiš dijete i onda se moraš cijeli život brinut o njemu i to ti treba biti primarni fokus, da staviš to dijete uvijek ispred sebe i drugih ljudi, da ga bezuvjetno voliš, da si nesebičan, da staviš dijete ispred sebe, njegove potrebe ispred sebe... majke su drage, nježne, imaju razumijevanja... (Hana)

Prilikom opisivanja utjecaja majčinstva na život, sugovornice koje još trenutno studiraju izrazile su mišljenje kako bi majčinstvo utjecalo na njihov život nakon fakulteta. Sve sugovornice, trenutno studentice, navode kako bi majčinstvo zasigurno uvelike promijenilo njihov život. Naime, ono bi negativno utjecalo na intenzitet provođenja vremena s prijateljima, odnosno negativno bi utjecalo na njihov društveni život. Djeca su viđena kao tip obaveze koji bi zasigurno utjecao i na financijski aspekt njihova života. Majčinstvo bi, navode sugovornice, utjecalo i na njihovo mentalno zdravlje radi konstantne brige o djetetu zbog koje se ne bi više mogle posvetiti sebi i svojim potrebama. Također, jedna sugovornica ističe da identitet majke dominira nad svim ostalim identitetima žene, koji kao rezultat te dominacije padaju u stražnji plan.

Dite će te vezat za misto i ono će ti onemogućit da ostvariš svoje ambicije i svoje životne ciljeve... ako si majka ti nisi ništa drugo, ti si prvo majka, a sve ostalo bok zanemari ambicije želje, šta god si ti htela drugo u životu ništa, dite je prvo... (Maja)

Možda bi neki moj socijalni život patio zato jer bi cijelo vrijeme morala biti uz dijete. Onda financijski dio zato jer za dijete treba puno novaca i to ne samo prvih pet, šest,

sedam godina nego dvadeset pet plus godina... i ljubavni život bi se promijenio jer niste više ti i on nego je uvijek jedan osoba tu koja je između vas... (Ines)

Pa mislim da bi promijenilo jako puno toga. Kao prvo financijska situacija, djeca su jako skupa, mentalno mislim da bi se promijenila, morala bi žrtvovati vrijeme, svoje mentalno zdravlje, fizički sebe, svoj san...djeca su obaveza. (Lora)

Kada imaš dijete ne možeš se toliko slobodno kretati i raditi točno što želiš, ... dosta te i financijski sputava... (Hana)

Zanimljivo je istaknuti da sugovornice čiji su roditelji rastavljeni smatraju kako majčinstvo ne bi utjecalo na poslovni aspekt ženina života, odnosno njenog poslovnog napredovanja. S druge strane, na temelju navedenih izjava Maje i Ines, čiji su roditelji još u braku, vidljivo je da one percipiraju majčinstvo kao nešto što sputava ženu u poslovnom ostvarenju i napretku.

Po pitanju posla mislim da bi mogla napredovati da o tome ne ovisi jesam li majka ili ne... (Lora)

Mislim da je apsolutno moguće imat obitelj i dobru karijeru sve dok ti to želiš i dok si determiniran. (Hana)

Mislim da bi mene to samo u bilo kojem aspektu života unazadilo, mentalno, fizički, psihički, financijski, poslovno... (Maja)

Mislim da bi prvo patio moj profesionalni život jer za početak neko vrijeme ne bi mogla raditi. (Ines)

Izjave sugovornica, čiji su roditelji u braku te koje već godinama ne studiraju, potvrđuju ono što sugovornice studentice pretpostavljaju. Naime, one također navode promjene u financijskom, društvenom i poslovnom aspektu. Majčinstvo opisuju kao oblik prepreke koji bi zasigurno utjecao na stil njihova života.

Imala bi manje vremena za sebe jer bi dijete došlo u prvi plan... ovisi i to o partneru i kompromisu, ali bi se život promijenil sigurno i u smislu financija, sigurno si ne bi mogla više toľko toga priuštiti... ne bi se mogla viđati s prijateljima u toj mjeri ko i sad, moralo bi se to reducirat. (Lena)

Ne bi se mogla ostvariti na tim nekim stvarima koje Źelim, koje još imam u planu bio bi mi smetnja definitivno što se tiče s te poslovne strane. Bio bi i smetnja meni osobno jer moŹda sam sebična, ali ta moja sloboda koju imam da ja sutra, ako to Źelim, mogu oputovati, danas ako Źelim mogu izaći van meni je to previše bitno u Źivotu... (Erin)

Sugovornice navode kako su samo od strane bliŹnjih čule Źaljenje Źena na neke teŹe strane majčinstva. Neke od njih ističu da se dovoljno ne govori o tome te da se majke, koje progovore o poteškoćama s kojima se susreću, tretira s negodovanjem ili se sama izjava tretira kao oblik šale. Sugovornice su također same opazile da su članice obitelji postale nervozne i iscrpljene dobivši dijete, a kod nekih se promijenila i dinamika između parova.

Kada uŹivo pričam s ljudima to se kaŹe kao kroz neke šale kao „ajme meni ova dica mi ne daju disat ha ha“ i svi se smiju, ali onda kada ti čuješ to Źa ti je... nije to za smijanje, da ti kaŹeš da nisi mogla ići s prijateljicama na kavu vidit se pet godina, meni je to Źalosno i da svi to tretiraju kao „ha ha ti se šališ“ jer se nemaš praviti Źalit, to je tvoj odabir i ne smiješ se Źalit. (Maja)

Moja sestrična ima djecu. Ima dvoje djece sad i nije joj lako jer oboje traŹe punu paŹnju i zapravo crpe cijelu energiju iz nje van i njoj je teško zapravo naspavati se, najesti se ili ono otići na wc na miru. (Ines)

Źale mi se na obaveze koje ih čekaju kad dođu doma s posla... (Lena)

Majke znaju reći kako su djeca naporna, da ne spavaju, da ih sve boli, da nemaju vremena za sebe... vječito sam čula da se Źale bliŹem krugu nikad toľko javno. Mislim da je to zato jer ih ljudi onda čudno gledaju... dosta se romantizira majčinstvo i ne da se prostora za neke negativne stvari... (Lora)

Mislim ja ne znam tko je napravio dijete iz ljubavi... meni to dijete ne izgleda kao plod ljubavi nego kao plod dosade, ajmo spasit brak, zalomilo nam se... s druge strane ne vidim ni svrhu djeteta kad samo ovo što vidim je „joj ne mogu ovo ne mogu ono zato što moram biti s malim“ full te koči da radiš to šta želiš, s druge strane konstantno su nervozne, nikad nisu opušteno, uvijek je neka deračina, on plače pa je zločest... ja gledam kao okej ti si to napravio jer je to najveća sreća, a ja tu sreću uopće ne vidim nego vidim da su nervozni, živčani, ljuti, svadaju se međusobno, samo gledaju kako da ga se riješe za vikend da mogu biti slobodni... (Erin)

Kada im je bilo postavljeno pitanje kako bi se osjećale da im netko kaže da ih ne vidi kao mame, zanimljivo je da su sve sugovornice izjavile da bi se osjećale uvrijeđeno. Takva izjava ima negativnu konotaciju te izaziva kod sugovornica osjećan nelagode. Naime, one smatraju da se na temelju roditeljskog statusa ženama pripisuju određene emocionalne karakteristike. Stoga, ako žena nije ili ne želi postati majka to podrazumijeva da ona nije *brižna*, *draga* ili *manje sebična*. Takav komentar doživljava se kao napad na karakter osobe te se time inicira da žena nije kompetentna ili nije dovoljno zrela za dobar odgoj djeteta, a interesantno je kako su pet od šest sugovornica izjavile kako su sigurne da bi bile dobre majke da se na to odluče.

Uvridila bi se zato šta te neke vrline koje vežemo za majčinstvo oni misle da ja nemam, a ja mislim da sam ja prema svojoj prijatelji i zaštitnička i napraviti ću sve za njih... imam osjećaj kao da oni mene karakterno napadaju... ako je majka po svojoj prirodi požrtvovna, draga, ljubazna onda ispada kao da ti to nisi... (Maja)

Mislim da ne bi bilo ugodno, možda bi se i uvrijedila... kao da osoba misli da bi zanemarila dijete... da sam sebična osoba kao poslovno ili finansijski, a ja sam jako brižna osoba i pogotovo kada nekog jako volim... bila bi jako dobra mama, ali ne bi bila toliko sretna žena... (Ines)

Ne bi mi bilo baš ugodno to čuti. Bilo je tih nekih komentara već prije da se vidi da nisam ja dovoljno zrela... da kao trebaš sazrijeti da imaš dijete pa mislim uzdrvalo me malo... kad ti postaneš mama onda kao si više brižna, manje sebična... (Lena)

Da mi to kaže netko tko me zna mislim da bi me to povrijedilo... nekako inicira da nisam sposobna ili da bi loše odgojila dijete... (Lora)

Mislim da bi se uvrijedila... kao šta ti u vezi mene govori da ja ne bi bila majka... (Hana)
„Pa mislim da je to negativno, jer kao ako netko misli da neću biti dobra mama onda nisam neki kvalitetan čovjek... (Erin)

6.3. Oblikovanje stava

Kod svih sugovornica mogu se pronaći dva primarna straha koja proizlaze iz pomisli imanja djece. Prvi strah vezan je uz porod i tjelesne promjene koje donosi trudnoća. Drugi strah je konstantna ovisnost djeteta o majci. Naime, sugovornice plaši stalna briga o djetetu koja zna biti popraćena stresom.

Prvo porod, znam da ti se promine organi da ti mogu ispasti zubi, ... ja ne bi mogla nekoga paziti cilo vrime, ne bi mogla toliko vremena posvetiti nekome... (Maja)

Porod je ono zbog čega sam stvarno shvatila da ne želim biti mama ... plaši me ovisnost djeteta o meni, da moram biti dostupna cijelo vrijeme... (Ines)

Kad bi imala dijete morala bi biti spremna finansijski više izdvajati i možda sam još malo previše sebična, možda budem uvijek takva, ali hoću još putovati, hoću se još družiti s prijateljima i neću neku distrakciju imati preveliku... plaši me pretjerana briga, porod... (Lena)

Plaši me porod i odricanje. O porodu mislim da su ga ljudi jako romantizirali kao i majčinstvo... (Lora)

Znači prva stvar porod, drugo činjenica da se moraš konstantno brinut za dijete i donosit odluke za njega i nikad ne znaš šta će bit... uvijek imaš taj neki strah ja mislim šta će biti... (Hana)

Plaši me samo jer ja to stvarno ne želim... pa trudnoća, porod, to sve šta žena mora proći, ta sva odricanja, konstantno se brinuti i biti u nekom strahu, odnos s partnerom ti se promijeni, puno si više pod stresom, ... (Erin)

Majčinstvo je, navode sugovornice čiji su roditelji u braku, značajno utjecalo na poslovni aspekt života njihovih majki. Majka jedne sugovornice žrtvovala je poslovne ambicije da bi se u potpunosti mogla posvetiti odgoju djece, dok je druga žrtvovala tempo poslovnog napretka da ne bi zapostavila majčinske dužnosti. Također, obje sugovornice primijetile su da je do žrtve došlo i u društvenom životu jer su majke i u ovom aspektu života dale prednost majčinstvu. S druge strane, očevi su zbog neujednačene uloge u odgoju i izvršavanju roditeljskim obavezama imali vremena za društveni život.

Kada mi je mama sama pričala koliko je ona sama žrtvovala stvari u svom životu za odgajanje djece... htela je ići na faks, ali onda je ono zatrudnila, vinčala se... 13 godina odgajala je djevu i nije se usavršila na nekoj višoj razini u obrazovanju, a kasnije nije bilo prilika... kad si otac ti imaš slobodno vrijeme i mi govorimo „ajme kako je dobar otac babysitta djevu“, ne bi rekli da odgaja djevu, da bi žena ne znam otišla na kavu... stvarno moja mater je tek ove godine išla posjetiti prijateljicu u Zagreb koja tamo već živi 20 godina... tek je ove godine imala vremena da ide na vikend gore... socijalni život joj je nepostojeći. (Maja)

Vidjela sam koliko je mojoj mami, ne bi rekla teži život, ali da joj nije jednostavno u životu pogotovo jer se sama morala brinuti o nama... tata ima više vremena za druženja i to... moja mama je jako ambiciozna i bila je odličan učenik i zaposlila se odmah nakon fakulteta i taj neki dio napredovanja nije mogla zapravo napraviti do prije nekih 5, 6 godina kad brat i ja nismo odrasli i postali samostalni. Majčinstvo je zapravo usporilo njezinu karijeru. Da ona nije imala mene i brata ona bi sad vjerojatno bila na puno većem položaju nego što je... (Ines)

Sugovornice čiji su roditelji rastavljeni same ističu kako je rastava jedan od čimbenika koji je utjecao na uspostavu njihovog stajališta o neimanju djece.

A meni su ti roditelji rastavljeni i mislim da je to definitivno igralo ulogu. Rekla bi s trinaest, četrnaest godina, ... mislim htjela bi napraviti nešto s karijerom, htjela bi putovati svijetom, upoznati ljude, družiti se, a znam da taj dio života moraš žrtvovati kako bi priuštio djetetu dovoljno. (Lora)

Mislim da mi je to nekako oduvijek bilo... ne znam možda to ima veze s mojima... (Hana)

Kao ključne faktore koji su utjecali na učvršćivanje stava, starije sugovornice navode svakodnevne situacije u kojima djeca ne poslušaju majke te zamijećene negativne promjene u odnosu između roditelja. Naime, parovi su se počeli međusobno udaljavati, češće su svađe između njih kao i tenzije koje primjećuje okolina.

Mislim da već u srednjoj školi, a onda kasnije sve više kroz neke svakodnevne situacije. Ideš po dućanu i čuješ kak klinci urliču, kak su mame jako izbijene, neda im se... izgledaju iscrpljeno, jadno, djeca ih ne slušaju, one ko na rubu živčanog sloma... i u obitelji sam vidjela kak ih djeca ne slušaju, kak su razmažena, kak ih muči njihovo ponašanje u vrtiću, kasnije u školi... tenzije između njih... onda sam si razmišljala dal mi se bude dalo jednog dana s tim nositi... nije to da ga imaš godinu, dvije, deset, ko psa, nego je to za cijeli život. (Lena)

Ne mogu reći da je to bio baš neki moment nego jednostavno sam s vremenom shvatila da mi je predobar život i da volim kako živim i sve se počelo tako odvijati da je bilo još potrebnije da sam sama....na stav mi utječe i to kako sada gledam i vidim koliko su se neki odnosi promijenili nakon što su parovi dobili dijete, ne vidim nikakva zbližavanja vidim samo udaljavanje... sada kad se skupimo i imamo neko druženje između parova s djecom uvijek ispadne neka svađa da su neki ljudi počeli bacat oklade tko će se prije posvađat jer uvijek bude neki kaos, e, ali uvijek neki raspad sistema i uvijek isto završi i uvijek isto, ono vidim da ne ide, a oni ništa ne rade da poprave to... Mislim si koliko ja volim Luku i ako taj osjećaj ostane tek tada ne želim imati dijete, ono dijete će mi samo remetiti odnos jer nama je super... (Erin)

6.4.Reakcija okoline na neimanje djece

Žene bez djece, ističu sugovornice, viđene su negativnije nego žene s djecom. Takve žene smatraju se prvenstveno sebičnima zbog takve odluke te su na temelju nje kritizirane.

Kao neku sebičnu osobu koja stavlja sebe na prvo mjesto. (Ines)

Mislim da dosta ljudi misli da je to sebično. (Lena)

Da je sebična, da je sebično ne imati djecu. Mislim da je smatraju manje kompetentnom, manje sposobnom za neke stvari... da je smatraju manje ženom. (Lora)

Ima komentara kao „a vidi je četrdeset dvije godine nije se nikad vinčala nije nikad imala dicitu“ i onda je gledaju s visoka, kao stara cura je ona. Ljudi koriste taj izraz uvijek je s negodovanjem kao da je žena stara, ogorčena, da nije ispunila svoju svrhu u životu jer je osnovna svrha žene da ima dicitu, a ako nema baci ća... jer ti nisi ispunila tu svrhu... ili si majka ili si ogorčena stara cura bez dice... (Maja)

Sve sugovornice već su izrazile svoj stav o majčinstvu obitelji i prijateljima. Na temelju izjava može se vidjeti kako su reakcije homogene. Naime, njihovi bližnji stav o neimanju djece tretiraju kao fazu koja će zasigurno proći, a takvu odluku ujedno nazivaju sebičnom i čudnom. Također, stav sugovornica o majčinstvu sagledava se kao indikator njihove nezrelosti koji će se zasigurno promijeniti kada one odrastu i shvate da su djeca potreba za upotpunjenje njihova života. Neki čak sugovornicama navode samoću kao jedan od motiva rađanja djece.

Moja mater je rekla „proć će to tebe“, „sebična si“. Bilo je izjava „tko će se brinuti za tebe kad ostariš“... „tko će tebe upotpunit“... nedavno sam pričala s prijateljicom o dicitu i ona se smije jer ja sam baš smišna jer ja to ne mislim ozbiljno ono nema šanse da je to mislim ozbiljno... (Maja)

Pa u principu dobivam istih par rečenica uvijek... „ah predomislić ćeš se ti“ „vidjet ćeš da će ti nešto faliti u životu ako nećeš imati djecu“ ili „dok nađeš onog pravog onda će biti djeca na redu“... imam prijatelje koji misle da je to vrlo čudno i nerealno razmišljanje. (Ines)

Bilo je „joj to ti sam tak misliš, bude te prošlo, budeš vidla, ne znači ako su tvoji roditelji imali takav brak ili ti svoje djetinjstvo da budu tak i tvoja djeca jer ne prenosi se to tak“ ono „a bude te prošlo“ ili baka je bila „joj kak to možeš govoriti“. Jedna žena mi je rekla da sam sebična i da to sebični ljudi misle. Prijatelji znaju biti „pa dobro još si mlada, stigneš još“ neki su rekli „pa ne bude ti žal jednog dana kad budu svi imali klince i tak se budu družili, a ti jedina budeš došla bez ikoga“ onda je jedna rekla kao „pa ako niš drugo razmišljaj si o tome da kad budeš stara da se niko ne bude brinul za tebe“... (Lena)

Mami sam rekla da postoji mogućnost da stvarno neću imat djecu i ona je rekla da to kao mlad misliš, ali da ti to dođe. (Lora)

Znam da sam mami par puta rekla da ne želim djecu, ali nisam sigurna da me ozbiljno shvatila... s društvom nekad zna biti tišina ili te ne shvate ozbiljno, kao da sam nezrela, a s nekim prijateljima je onako okej. (Hana)

Kad se ti misliš smiriti ovo ono, a meni se ne da pilat s tim stvarima... kasnije kad je sestra dobila malog onda je bilo pa kao zašto ja nemam, počela mi je nabijati neku grižnju savjest... (Erin)

Tretiranje stava o neimanju djece kao faze i pokazatelja nezrelosti, kod nekih je sugovornica izazvalo motivaciju da svojim načinom života dokažu obitelji i prijateljima da mogu biti sretni i ispunjeni bez da postanu majke.

Mene to nervira jer ja stvarno ne želim da je moj život takav... ne želim da mi netko drugi usađuje neke stvari i da se ja osjećam krivo zato šta ja nisam ispunila tu neku imaginarnu kvotu koju žena mora ispuniti u svom životu kao brak, muž, dica, da bi ona bila prihvaćeni dio društva... motiviraju me te njihove izjave jer me naljute i onda sam ja „e sad ćeš ti vidit“... (Maja)

Želim pokazati ljudima da ja to zapravo mislim i da ja mogu biti uspješna i bez da budem mama. Da nije to cijela svrha mog postojanja, da ne moram roditi dijete da budem sretna. (Ines)

Kod većine sugovornica neozbiljno shvaćanje odluke od strane bližnjih izazvalo je propitkivanje vlastitog stajališta i sebe kao osobe. Naime, počele su razmišljati je li stvarno takvo mišljenje pogrešno te je li ono uistinu samo odraz njihove mladosti.

Sumnjala sam malo sama u sebe, kao možda je samo zato što sam mlada, možda stvarno dođe do toga kasnije... (Lora)

Nekad se zapitam jel nešto ne valja sa mnom..., ali mislim da je u našem društvu normalno da žena mora imat obitelj i da moram imat dijete jer tko si ti ako nisi žena s djetetom, kao

žena, majka, kraljica i onda sam se par puta pitala jel što ne valja sa mnom jer ne želim biti takva, jesam li ja sebična što se ne želim brinut o djetetu... (Hana)

Ne osjećam se ugodno... za mene je to ozbiljna stvar i kada mi netko kaže „ah predomislit ćeš se ti“ zapravo imam osjećaj ko da moj stav ta osoba ne shvaća ozbiljno i onda se pitam jesam li u krivo, je li moje mišljenje krivo, a nije... (Ines)

6.5. Životne aspiracije

Sugovornice navode da u životu teže poslovnom uspjehu koji će rezultirati dobrom zaradom. Žele putovati, upoznavati nove ljude te isprobavati nove stvari. Također, priželjkuju sadržajan društven život. Dvije sugovornice izjavile su da ih veseli uloga tete te da će svoje nećake i nećakinje tretirati i voljeti kao vlastitu djecu.

Ja bi dosta htela putovat, upoznat nove ljude, naučit nove jezike, čitat knjige... znanje, mislim da mene jako privlači da ja znam dosta stvari... da iskusim stvari... (Maja)

Sad sam baš zadovoljna sa svojim životom i želim da tako ostane... imam nećake i nećakinje koje obožavam... meni je to isto kao da su moja djeca, kao da sam ih ja rodila... (Erin)

Vidi se kao visoko obrazovanu osobu koja je zaposlena u nekoj organizaciji, da imam mogućnost napredovanja i prilično dobra primanja. Mislim da će bez djece moj poslovni život cvasti. Da sam osoba koja je iskusila različite stvari i proputovala dio svijeta. Znam da moj brat ima želju postati otac pa ja planiram biti teta broj jedan, da volim tu djecu kao da su moja. (Ines)

Dobar balans između posla, karijere, zarađivanja i slobodnog vremena. Uvijek da nađem vrijeme za druženje s prijateljima, za svoje hobije... (Lena)

Htjela bi napraviti nešto od sebe, htjela bi imati dobru karijeru da sam zadovoljna u životu da imam neke hobije... putovati s prijateljima... izgraditi sebe kao osobu. (Lora)

Taj moj mir je meni primaran za budućnost... možda je sebično, ali sama sebi sam prioritet... (Hana)

7. Zaključak

Odrastajući u domu „s glavom oca i srcem majke“ (Vidmar Horvat, 2017: 13) sugovornice su započele formirati mišljenje o tome što sve podrazumijeva biti majka. Mira Čudina-Obradović i Josip Obradović (2006) fertilitetne motivacije objašnjavaju kao želju za rađanjem djeteta, a kao primarni agens fertilitetnog ponašanja navode socijalizaciju. U slučaju sugovornica roditeljstvo je izjednačeno s majčinstvom zbog neravnomjerne raspodjele kućanskih poslova i brige oko djeteta između majke i oca. Neke sugovornice odrasle su gledajući majku kako balansira između poslovne i obiteljske sfere, žrtvujući ujedno i svoj društveni život. Ovdje je bitno istaknuti kako se balansira poslom, a ne karijerom jer su neke majke karijerni napredak zaustavile kako bi se mogle posvetiti ulozi majke. S druge strane, otac je okarakteriziran kao hranitelj obitelji čija je obiteljska uloga pretežno ona financijska.

Odrastajući u takvom okruženju, sugovornice na majčinstvo gledaju kao na oblik osobne žrtve. Naime, one smatraju da bi majčinstvo negativno utjecalo na društveni, financijski i poslovni aspekt njihova života. Starije sugovornice ističu kao bitan element uspostave stava o neimanju djece pogoršanje odnosa između parova kao i njihovog društvenog života nakon što su postali roditelji. Kao životne aspiracije sugovornice navode poslovanje uspješno, dobar društveni život te financijsku stabilnost. Stoga, može se tvrditi da do prekida kruga reprodukcije majčinstva dolazi zbog nesklada percepcije majčinstva i životnih aspiracija, odnosno sugovornice teže svemu onome što majčinstvo sputava.

Na temelju reakcija okoline vidljivo je da se od sugovornica očekuje ne samo da moraju imati djecu, već da i žele imati djecu. Odstupanjem od općeprihvaćenog mišljenja, sugovornice okolina smatra nezrelima, a takvo mišljenje tretira se kao faza koja će proći s vremenom kada sugovornice shvate da život bez djeteta nije potpun. Neuvažavanje stajališta od strane obitelji neke sugovornice motivira da dokažu kako njihova života sreća nije definirana ispunjenjem majčinske uloge, dok kod nekih uzrokuje propitkivanje vlastitog mišljenja.

Nekoliko sugovornica riječ majka asociirala je na poznatu izjavu *žena, majka, kraljica*, no što se događa s izjavom kada uklonimo riječ majka. Je li žena i dalje kraljica ili je kraljica upravo zato što je majka? Ovdje dolazi do pitanja što znači biti majka te što je žena ako nije majka? Naime, briga o djetetu veže se uz brižnost i toplinu pa su tako majke percipirane kao brižne, tople, pune ljubavi i razumijevanja. Istraživanje je pokazalo kako ukoliko žena izrazi da ne želi postati majka, utoliko je od strane okoline lišena navedenih karakteristika. Stoga je čuvena titula „kraljice“ namijenjena isključivo ženama koje imaju djecu, no ženama koje se odluče na neimanje djece okolina pridaje novi naziv. Naime, takva žena je sebična. Nije upitno

kako žene imaju nevjerojatnu sposobnost stvaranja života, no svođenje ženine životne svrhe isključivo na majčinstvo podrazumijeva kako je ženina egzistencija svedena na viziju nje kao sredstva reprodukcije života. Stoga, majčinstvo treba tretirati kao produžetak ženstvenosti, a ne kao njezinu definiciju.

Prilikom provođenja novih istraživanja, bilo bi zanimljivo uključiti i muške sugovornike kako bi se saznalo postoje li kakve razlike u reakcijama okoline na odluku o neimanju djece s obzirom na spol. Također, bilo bi interesantno intervjuirati žene starije dobi jer bi se na taj način uvidjelo kako okolina tretira žene kada se odluka o neimanju djece ne može pripisati njihovoj mladosti.

8. Prilozi

8.1. Izjava o suglasnosti

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

u svrhu izrade završnoga rada na Odjelu za sociologiju, Sveučilišta u Zadru, ak. god. 2021./2022.

Ime sugovornice: _____

Istraživačica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviještena sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.
2. Ovlašćujem istraživačicu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
 - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
 - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.
 - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
 - d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman diktafonom i transkribiran.
 - e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
 - f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis: _____

(Sugovornica)

Potpis: _____

(Istraživačica)

Mjesto i datum: _____

8.2.Obavijest o istraživanju

Poštovani,

Pozvani ste sudjelovati u istraživanju za potrebu izrade završnoga rada na Odjelu za sociologiju Sveučilišta u Zadru. Tijekom akademske godine 2021./2022. istraživanje provodi Ivana Grgec pod mentorstvom mr. sc. Nensi Segarić. Istraživanje se provodi s ciljem zadobivanja uvida zašto se neke žene odluče na neimanje djece te kako okolina reagira na takvu odluku.

Ukoliko na to pristanete intervju će biti sniman diktafonom i transkribiran. Ako želite, moći ćete ga naknadno dobiti na uvid kako biste mogli utvrditi vjerodostojnost navedenih odgovora. Također, audio zapis našega razgovora moći ćete dobiti na uvid.

Vaš identitet i povjerljivost Vaših odgovora bit će u potpunosti zaštićeni. Kroz čitav transkript vaše ime, kao i ostali osobni podaci, bit će predstavljeni pod pseudonimom. Ukoliko to zatražite, imat ćete uvid u izvještaj istraživanja, kao i u završni rad.

Za bilo kakve daljnje informacije, možete me bez oklijevanja kontaktirati putem e-mail adrese: ivana.grgec122@gmail.com

Također, možete kontaktirati i mentoricu završnoga rada putem elektronske pošte na adresu: nsegaric@unizd.hr

8.3. Popis sugovornica

Sugovornice	Datum provođenja intervjua	Mjesto provođenja intervjua	Vrijeme trajanja intervjua	Istraživačica
Ines	19. svibnja 2022.	Zadar	52 minute i 15 sekundi	Ivana Grgec
Maja	26. svibnja 2022.	Zadar	59 minuta i 30 sekundi	Ivana Grgec
Hana	28. svibnja 2022.	Zadar	1 sat i 2 minute	Ivana Grgec
Lora	28. svibnja 2022.	Zadar	35 minuta i 38 sekundi	Ivana Grgec
Erin	5. lipnja 2022.	Online (Skype)	2 sata i 21 minuta	Ivana Grgec
Lena	11. lipnja 2022.	Online (Skype)	40 minuta i 55 sekundi	Ivana Grgec

1. SOCIJALIZACIJA

1. Opiši mi svoju obitelj.
2. Tijekom odrastanja, možeš li mi opisati što je sve radila tvoja majka, a što tvoj otac?
3. Za koga bi rekla da se više brinuo o djeci, kućanskim obavezama?
4. Tko se više posvetio odgoju?
5. Što su tvoji roditelji tražili od tebe da radiš kod kuće?
6. Možeš li mi opisati što ti se ne sviđa u braku tvojih roditelja?
 - 6.1.Što bi ti radila drugačije?

2. STAV PREMA MAJČINSTVU

7. Što je za tebe majčinstvo?
8. Što, po tebi, znači biti dobra majka?
9. Što misliš, kako bi majčinstvo utjecalo na tvoj život?
 - 9.1. Kako bi ga promijenilo?
10. Plaši li te možda nešto pri pomisli da imaš djecu?
11. Misliš li da bi ti mogla biti dobra majka?
 - 11.1.Misliš li da bi ti nešto bilo teško?
12. Kako bi se osjećala da ti neko kaže da te ne vidi kao mamu?
 - 12.1. Doživljavaš li takav komentar kao nešto pozitivno ili negativno?
13. Što te to ne privlači kod majčinstva?
14. Možeš li mi nabrojiti neke dobre strane koje dolaze s majčinstvom i neke negativne?

3. REAKCIJA OKOLINE

15. Što misliš da tvoja obitelj želi za tebe?
 - 15.1.Kako bi oni opisali, po tvom mišljenju, tvoj savršeni život?
16. Što misliš da oni očekuju od tebe?
 - 16.1.Kako se ti osjećaš zbog takvog mišljenja o svojoj budućnosti?
17. Kada si shvatila da sebe ne vidiš kao majku?
18. Kakva je reakcija obitelji kada im kažeš da ne želiš imati djecu?

- 18.1.Kako se osjećaš zbog takve reakcije?
- 18.2.Kako takva reakcija utječe na tebe?
19. Kako ti prijatelji reagiraju?
20. Postoje li kakve situacije kada izbjegavaš izraziti svoj stav?
21. Što misliš da drugi misle kada kažeš da ne želiš biti majka?
- 21.1.Izbjegavaš li kada pričati o tome radi takve reakcije?
- 21.2.U kakvim situacijama?
22. Kako se u tvojoj okolini gleda na majčinstvo? Na imanje i ne imanje djece?
23. Čemu ti težiš u svome životu?

9. Literatura

- Čudina-Obradović, Mira, Obradović, Josip (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Galić, Branka (2004). „Seksistički diskurs rodnog identiteta“, *Socijalna ekologija*, 13 (3-4): 305-325.
- Galić, Branka (2006). „Stigma ili poštovanje? Reprodiktivni status žena u Hrvatskoj i šire“, *Revija za sociologiju*, 37 (3-4): 149-164.
- Galić, Branka, Nikodem, Krunoslav (2006). „Ne/razlomljeni identiteti: Seksizam i religioznost u hrvatskom društvu“, *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociološki istraživanja okoline*, 15(1-2): 81-102.
- Giddens, Anthony (2007). *Sociologija*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Klasnić, Ksenija (2017). *Utjecaj rodne podjele obiteljskih obveza i kućanskih poslova na profesionalni život zaposlenih žena*. Zagreb: Pravobranitelj/ica za ravnopravnost spolova Republike Hrvatske.
- Milas, Goran (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Naklada Slap, Jastrebarsko.
- Miles, Rosalind (2009). *Ženska povijest svijeta: Tko je skuhao posljednju večeru?*. Zagreb: Europapress holding, Novi Liber.
- Ortner, Sherry Beth (1972). „Is female to male as nature is to culture?“, *Feminist studies*, 1(2): 5-31.
- Pateman, Carole (2000). *Spolni ugovor*. Zagreb: Ženska infoteka.
- Pešut, Ivana (2017). „Ideologije majčinstva“, *Treća: Feministička kritika totalitarnog uma*, 19 (1-2): 105-118.
- Vidmar Horvat, Ksenija (2017). *Imaginarna majka: rod i nacionalizam u kulturi 20. stoljeća*. Zagreb: Sandorf.